

Хадија Цигал Кријешторац
hadijakrijestorac@gmail.com
„Библиотека Вук Караџић” Пријепоље

УДК 027.022:004(497.11)

ДИГИТАЛНА БИБЛИОТЕКА ПРИЈЕПОЉЕ

<http://digital.biblioteka-prijepolje.com>

Сажетак: Библиотека „Вук Караџић” у Пријепољу је кроз програм Прекограничне сарадње „Култура за Европу, Европа за културу”, крајем 2016. године, започела дигитализацију завичајне грађе и формирање Дигиталне библиотеке Пријепоље. Пројекат је омогућио набавку адекватног скенера, едукацију библиотекара за рад на дигитализацији, прибављање хардвера и софтвера, отварање подмена за дигиталну библиотеку, израду каталога дигитализоване грађе и промоцију дигитализоване грађе. Већ у овом тренутку, 2018. године, Дигиталну библиотеку Пријепоље чини више од 42617 страница свих садржаја: 1400 дигиталних објеката распоређен у 5 основних колекција са подколекцијама.

Кључне речи: дигитализација, библиотека, Дигитална библиотека Пријепоље.

Увод

Тромеђа Србија, Црна Гора и БиХ чини један заједнички културно-историјски, привредни, образовни, родбински и на други начин повезан простор, а Библиотека „Вук Караџић” у Пријепољу се, као део тог културолошког простора, 2016. године, укључила у програм Прекограничне сарадње, Србија – Црна Гора, у оквиру Инструмента за претприступну подршку (ИПА) и конкурисала за три програмска садржаја, а један од њих је формирање Дигиталне библиотеке завичаја – Дигитална библиотека Пријепоље.

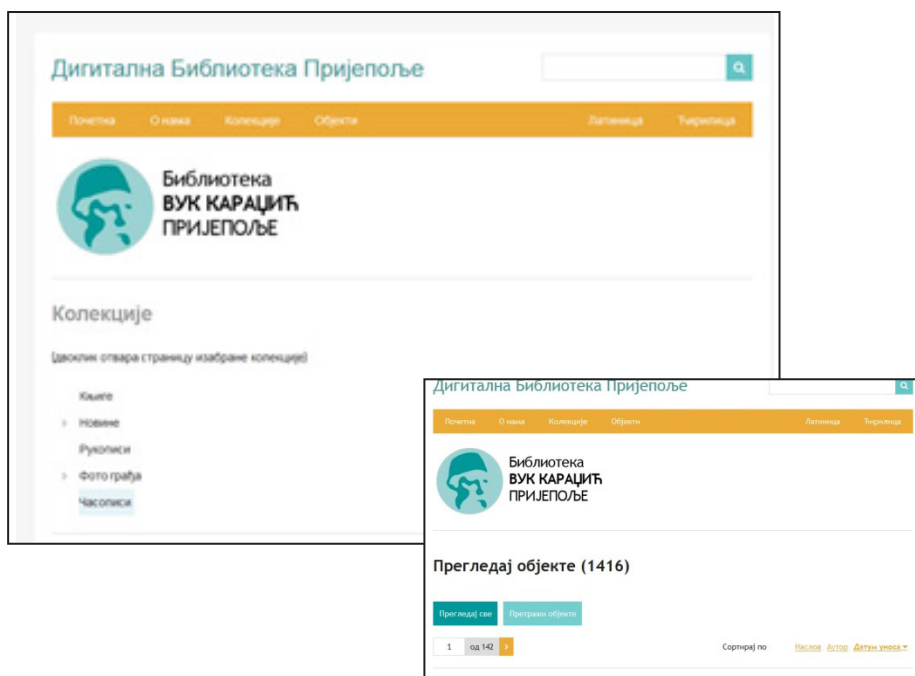
Чињеница је да су завичајни фондови информационо-документациони центри, у којима се налазе све важне публикације, документа, архивска грађа, часописи и новине, као и много друге некњижне грађе, која баштини свеукупне аспекте живота на овом простору кроз време. Нажалост, мање више, сви ти фондови затворени су, публикације су у једном примерку, доступне само унутар простора библиотека. Посматрајући шири контекст, добијање подршке у формирању дигиталне библиотеке ширег пријепољског завичаја, значи да се одабрана грађа са

тromeђе (књиге – монографије, новине и часописи, архивски материјал и фото-документација, касније у даљем развоју аудио-видео материјали, веб садржаји), која је вредна и релевантна за заједнички културни, а границама омеђен простор, учини доступном.

Процес настајања и развоја Дигиталне библиотеке Пријепоље подразумевао је неколико корака:

1. Избор грађе за Дигиталну библиотеку Пријепоље;
2. Набавку техничке опреме;
3. Избор софтвера;
4. Питање похране дигиталне грађе;
5. Правна питања и сагласности које се односе на ауторска права;
6. Одржавање и развијање дигиталне грађе, као посебно битан сегмент дигитализације.

Дефинисане колекције Дигиталне библиотеке Пријепоље су: књиге, новине, часописи, фотограђа, фотографије, разгледнице, рукописи. Свака колекција садржи више објеката – наслова: књига, новина, часописа, фотограђе, рукописа.

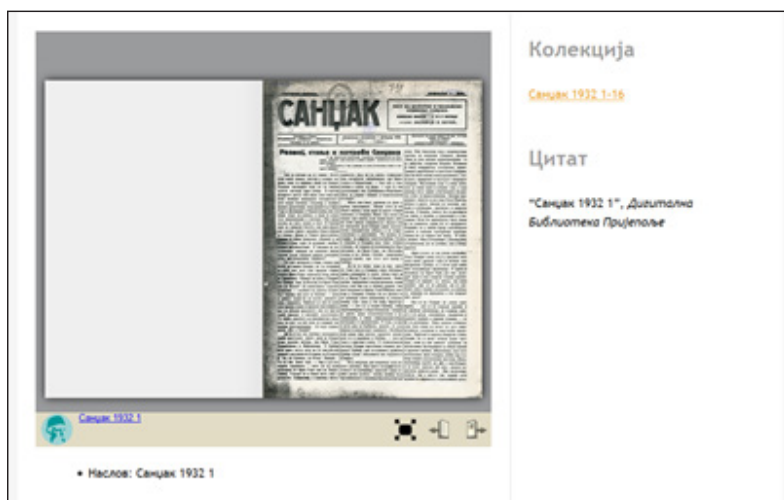

1. Избор грађе за дигиталну библиотеку

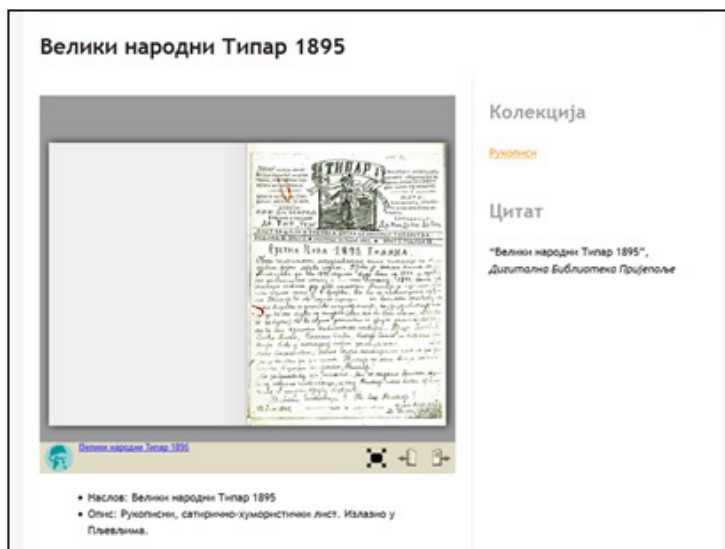
Како је суштинска идеја била да фонд Дигиталне библиотеке укључи и материјале из више библиотека, музеја, архива, са простора тромеђе, најпре смо остварили сарадњу – личне контакте, посете и сусрете са колегама из више установа културе: са библиотекама у Бијелом Пољу, Пљевљима, одељењем Архива Црне Горе у Пљевљима, локалним музејима. Комуницирали смо са Архивом у Ужицу, разговарали са појединцима који могу имати релевантно мишљење о значају садржаја Дигиталне библиотеке, а пре свега, детаљно направили план и списак свеукупне завичајне грађе из завичајног фонда Библиотеке у Пријеполу, који треба да буде дигитализован.

Један од првих циљева, а везано за овако широк простор пријеполског краја, био је да сачувамо трајно: књиге – монографије, новине и часописе, архивски материјал и фотодокументацију: фотографије, разгледнице и други материјал, како би били универзално доступни, а старији и ретки примерци сачувани и представљени.

На основу емпиријских – професионалних знања, били смо на становишту да међу првим дигиталним садржајима треба да буду најстарије новине које су излазиле на овом простору и својим садржајем обухватале десетак општина тромеђе Србија, Црна Гора, БиХ: „Санџак” (излазио у Пријеполу од 1. фебруара 1932. године до 1. августа 1934. године), „Рашка” (излазио у Пријеполу од 1. јула 1935. до 1. фебруара 1936. године) и Нови Санџак” (излазио у Пријеполу од 1. септембра 1937. до 1. јануар 1938. године).

Као редак музејски примерак, у старту је уврштен „Велики народни Типар 1983–1895”, рукописни сатирично-хумористички лист (копија се налази у пљеваљској библиотеци, оригинал у Музеју у Пљевљима).

Као драгоцен извор података, своје место у Дигиталној библиотеци, међу првима, пронашао је „Илустровани званични алманах-шематизам Зетске бановине”, Цетиње, 1931, јер представља референтну публикацију овог простора за дати период.

Међу посебним, заједничким, старијим, врло ретким примерцима публикација, као важни за прве странице Дигиталне библиотеке одабране су и дигитализоване публикације: Миодраг А. Васиљевић: *Народне мелодије из Санџака*, Београд, 1953; *Средње Полимље и Пошарје у Новојазарском Санџаку. Антиројогеографска истраживања од Пејтра Мркоњића*, [У Београду : Штампано у државној штампарији Краљевине Србије, 190?]; Александар Дероко: *На свешћим водама Лима: (Немањинке цркве и манастири у Полимљу)*, Скопље, 1932; Вукоман Шалипуровић: *Прилози за историју траћевинарства у Средњем Полимљу у XIX веку*, Београд, 1979; Танасије Пејатовић: *Средње Полимље и Пошарје*, Пљевља, 1986; Сретен Вукосављевић: *Писма са села*, Београд, 1962; Авдо Међедовић: *Женидба Смаилаић Мехе*, Сарајево, 1987; *Санџачке хиџаје*, Пријеполје, 1936; Чарлс Дарвин: *Човеково порекло*, Београд: Г. Кон, 1922. [с енглеског превео доктор биолошких наука Недељко Дивац].

Изванредно важан за цео простор, посебан наслов у дигиталној библиотеци је часопис „Мостови: култура, умјетност, друштвени живот”. Први број часописа изашао је 1969. а последњи бр. 173/174, 2007. године. Седиште уредништва било је у Пљевљима, где и седиште Међурепубличке заједнице за културно-просвјетну делатност, која је била издавач. За пријеполски крај веома је важан, често листан (из његових текстова узимани су подаци за настанак значајног броја локалних монографија послератног живота за различите теме, локалне новине) локални лист „Глас Полимља” који и данас излази као „Полимље”.

Поменуто публикације су из колекција: књиге, новине, часописи. Фотографу чине фотографије и разгледнице, као и фотомонографије и друга сликовна грађа.

Фотографије

Колекција

Фотографије

Цитат

“Вијећници ЗАВНОСА 1943.”, Дигитална Библиотека Пријеполје

- Наслов: Вијећници ЗАВНОСА 1943.
- Опис: Делегати вијећници ЗАВНОСА, новембар 1943. Пљевља
Поред Сретена Вукосављевића и других, на слици и Мурат Шећералић, врховни шеријатски судија и прота из Нове Вароши Јевстатије Караматијевић.
- Датум: новембар 1943.
- Формат: 16x12 цм.

Разгледнице

Манастир Милешевско
Радуловић Фот. Ова

Колекција

[Разгледнице](#)

Цитат

"Манастир Милешевско, 1929.",
Дигитална Библиотека Пријелоње

- Наслов: Манастир Милешевско, 1929.
- Опис: Манастир Милешевско, 1929.
Господину Јовану Цвијовићу (Дубровник, Лапад) од Минећа
- Издавач: Весо Радуловић фотграф Пећ
- Датум: 1929.
- Формат: 8,5x14 цм

Манастир Милешевско
Радуловић Фот. Ова

Колекција

[Разгледнице](#)

Цитат

"Манастир Милешевско, 1929.",
Дигитална Библиотека Пријелоње

- Наслов: Манастир Милешевско, 1929.
- Опис: Манастир Милешевско, 1929.
Господину Јовану Цвијовићу (Дубровник, Лапад) од Минећа
- Издавач: Весо Радуловић фотграф Пећ
- Датум: 1929.
- Формат: 8,5x14 цм

Рукописи

Поезија : рукописни листови : Владислав Веселиновић Тмуша

Колекција

Рукописи

Цитат

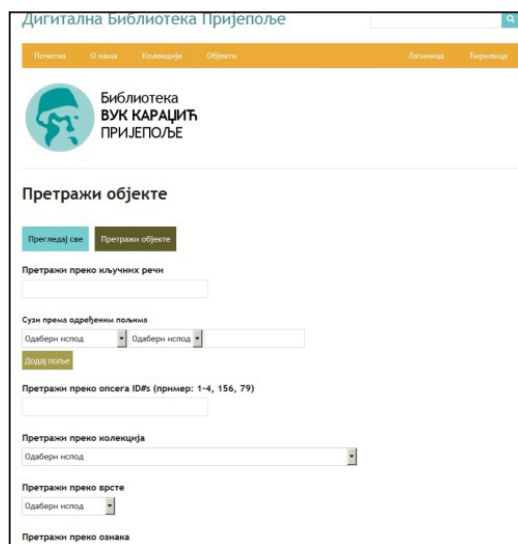
Владислав Веселиновић Тмуша, "Поезија : рукописни листови", Дигитална Библиотека Пријеполје

- **Наслов:** Поезија : рукописни листови
- **Опис:** Владислав Веселиновић Тмуша
Поезија - рукописи 1928-1943
Рукописна заоставштина
- **Аутор:** Владислав Веселиновић Тмуша
- **Извор:** Рукописна заоставштина В.В. Тмуше у Библиотеци у Пријеполју
- **Објекат у вези:** COBISS.SR-ID: [1024522911](#)
- **Језик:** српски

Ово је огледни број наслова који су међу првима дигитализовани, да би се временом ширио тематски и временски опсег дигитализованог материјала.

Претраживање

Обезбеђена је претраживост Дигиталне библиотеке по унетим метаподацима. Преглед објеката се обавља у зависности од типа објеката. За новине, часописе и књиге, преглед се обавља помоћу програма Book reader (open source апликација), а за фотографију Open SeaDragon (open source softver).

2. Набавка техничке опреме

Кроз програм ИПА, обезбеђена су средства и набављен је бук скенер марке Zeta Zeutschel, формата А3 max. Скенирање је вршено са дефинисаним параметрима – стандардима: формати ТИФ (због компресије, тј. квалитетнијег мастер фајла), по потреби доступан избор на скеннеру и за формат ЈПГ, ПДФ, једнострано. На скенеру постоји могућност ротирања фајлова (појединачно сваки одмах после скенирања). Ово је важно за велике формате (новине и др. периодика).

Хардвер: RAM 4 GB, HD од 512GB за скенер, USB HUB за повезивање дискова. За квалитетнији рад обезбеђен монитор од 22 инча.

3. Избор софтвера

Инсталирани су: Фотошоп (Photoshop), графички алат и компјутерски програм (software) за прављење и обрађивање слика, цртежа, гифова, видео клипова итд. FileZilla – free – FTP програм који нам омогућава пренос фајлова и навигацију између фолдера, веб Дигитална библиотека и нашег рачунара; MfreeCommander XE за манипулацију са фајловима и мултиринејм – free; Софтвер за OCR; DoPdf – за претварање у PDF (он је дефинисан као принтер) – free. За формате скенираног материјала примењени су уобичајени стандарди у дигитализацији – мастер копија

300 dpi, колор, дубина боје 24 bit (за архивирање скенираног материјала), а за презентацију скенираног материјала 120–150 dpi, колор, дубина боје 24 bit.

Дигитална Библиотека Пријеполје је подигнута на сервер, има провајдера са закупљеним простором од 100 гигабајта за репозиторијум скениране грађе. Имплементирана је на платформи Омека која је open source. Рађена је у програмским језицима PHP/MySQL I HTML/javascript. Обављена су додатна програмирања у PHP по захтеву библиотеке. Локализована је за говорно подручје Србије у ћирилици и латиници. Састоји се од репозиторијума и базе метаподатака – описа објеката и колекција.

4. Питање похране дигиталне грађе

За архивирање скенова и других мастер фајлова обезбеђено: HD 465 на две парцији, диск Ц: 195 гигабајта и диск Д: 270 гигабајта. Такође, за архивирање мастер фајлова обезбеђена додатно два екстерна хард диска од по 2 ТБ

5. Правна питања и сагласности које се односе на ауторска права

У складу са националним и међународним прописима, поштована су ауторска права, где год је то било потребно прибављена је писмена сагласност. Искуство: није нам требало много писмених сагласности, издавачи, аутори или породице су радо одобриле дигитализацију материјала који се на било који начин тичу њих – нити један завичајни аутор или породица нису на било који начин омели дигитализацију. За публикације ван завичајног простора Библиотеке прибављена је писмена сагласност.

6. Одржавање и развијање дигиталне грађе као посебно битан сегмент дигитализације

И по истеку подршке кроз пројекат, сопственим ресурсима се Дигитална библиотека Пријеполје развија додавањем нових садржаја. Посебно се води рачуна о компатибилности и трајности медија, прикладности хардвера и софтвера, због наглог застаревања. У априлу 2018. године дигиталну библиотеку чини више од 42617 страница свих садржаја: 1156 дигиталних објеката распоређен у 5 основних и 5 потколекција са 28

потпотколекција (укупно 38 колекције). Гугл аналитика показује да су посетиоци најчешће из: Београда, Краљева, Ниша, Новог Сада, Сарајева, Подгорице, Панчева, Истанбула, Суботице, Бањалуке, Ваљева, Куле, Пријепоља, Ужица, Никшића...

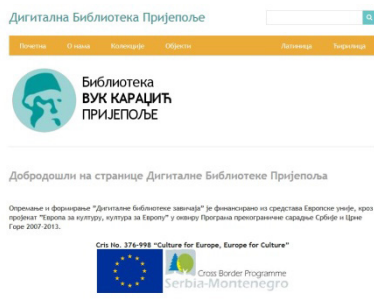
Каталогизација дигиталних репродукција

Записи дигиталних репродукција каталогизирају се у МАРК 21 у складу са стандардима за библиографски опис у библиотекама (национални стандарди и међународни стандарди библиографског описа монографија и фотодокумената (фотографије, разгледнице). Метаподаци се уносе по Дублин цоре шеми.

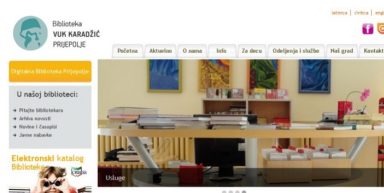
За одабране колекције су експортирани мета подаци из Кобиса у Комарк – ХМЛ формат и припремљени аплоад на дигиталну библиотеку. У оквиру метаподатака уноси се и Кобис ИД објекта чиме је обезбеђена директна веза са електронским каталогом библиотеке (Кобисом).

Етички и правни оквир дигиталне библиотеке

Дигитална библиотека Пријепоље изграђена је у складу са принципима отвореног приступа знању и информацијама. Дигитализована грађа из колекција Дигитална библиотека Пријепоље представља јавно добро.

<http://digital.biblioteka-prijepolje.com>

<http://biblioteka-prijepolje.com>

Закључак

Формирање Дигиталне библиотеке Пријепоље, дигитализацијом културног наслеђа, дугорочно и адекватно се доприноси афирмацији

свих идентитета овог простора у најширем смислу те речи. Фонд Дигиталне библиотеке, темељи се на писаном и на други начин ствараном културном наслеђу, Пријеполја и суседних општина, кроз векове.

Дигиталну библиотеку чине и чиниће мултимедијалне колекције: књиге, новине и часописи, архивски материјал, рукописи, фотодокументација: фотографије, разгледнице, аудио и видео записи. Остварен је циљ: креирање јединствене тачке приступа документима у поседу различитих институција овог простора; универзална доступност спектру информација из свих сфера живота и стварања; промоција и представљање културне баштине; заштита културног наслеђа, дуготрајно чување; поспешивање проучавања и истраживања простора; обезбеђивање шире доступности материјалу и пружање подршке пројектима образовања и услугама изван конвенционалних граница и ширење корисничке популације; подршка демократском напретку на начин што се пружа шири приступ јавним документима; повезивање институција и стваралаца, на чију сарадњу, успостављене државне границе могу да имају дестимулативне последице.

Извори

1. <http://digital.biblioteka-prijepolje.com>
2. <http://biblioteka-prijepolje.com>
3. Program prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora 2007–2013, „Evropa za kulturu, Kultura za Evropu”, CRIS No. 2016/376-998.

Abstract: The library „Vuk Karadžić” in Prijepolje commenced the process of indigenous material heritage digitalization and establishing a Digital Library of Prijepolje at the end of the 2016. The process is initiated through the program of Transboundary Cooperation of Serbia and Montenegro within Instrument of Pre-accession Assistance (IPA) and the project entitled as „Culture for Europe, Europe for Culture”. The project enabled procurement of corresponding scanner, necessary education for operating in the digitalization process for librarians, procurement of corresponding hardware and software, creating a subdomain for the digital library, and creating a catalog of digitalized indigenous material as well as the promotion of this material. At this moment of 2018, Digital Library of Prijepolje is consisted of more than 42617 pages of all types of content: 1400 digital objects distributed in five base collections, which are further divided into subcollections.

Keywords: digitalization, library, Digital Library of Prijepolje